

Terminológia a vývoj pojmu „konzervování-restaurování“

ZUZANA BAUEROVÁ

SEMINÁŘ O DIGITÁLNÍM RESTAUROVÁNÍ FILMŮ NFA
PRAHA, 15. 4. 2016

Terminológia a vývoj pojmu „konzervování-restaurování“

- „Daný, poměrně složitý termín se spojovníkem (konzervátor-restaurátor) je ... nejvýstižnějším označením, přesto se dodnes vedou diskuse k jeho významu a nebyl obecně v českém prostředí plně akceptován.“
  - ŠTĚPÁNEK, IVO: DOKUMENT K PROFESI KONZERVÁTORA-RESTAURÁTORA, 2014
- **V čom možu spočívať dôvody neprijatia novej terminológie?**

Terminológia a vývoj pojmu „konzervovaniu-restaurovaniu“

- 1) Terminológia
- 2) Historický kontext súčasnej terminológie
- 3) „Conservation“ (ICOM-CC: 2008) a „Konzervovaniu-restaurovaniu“ (Dokument o profesi konzervátora-restaurátora, AMG: 2010)
- 4) „Konzervátor – restaurátor“ – rozsah konzervátorskoreštaurátorskej práce a jeho kompetencií v rámci interdisciplinárneho modelu
- 5) Československo / ČR
  - 1) „Reštaurovanie je veda, remeslo a umenie.“
B. Slánský 1956
  - 2) Petr – Slánský / AVU – UMPRUM
- 6) Záver

Terminológia

- Doklad historických, spoločenských, politických a kultúrnych zmien
- Reflexia myslenia „o“ a „v“ konzervovaní-reštaurovaní
- Bohatá história prístupov k ochrane pamiatok od konca 18. storočia (+ okolnosti geografické, historické, jazykové, legislatívne apod.)

Historický kontext súčasnej terminológie

Tzv. klasické teórie konzervovania-reštaurovania

- Rozmach 1930 – 1950/60
- Primárny záujem o objektivitu interpretácie a konzervátorsko-reštaurátorského zásahu:
  - ✦ Tzv. teória vedeckého (prírodovedného) konzervovania-reštaurovania
    - Conservation science
    - Scientific conservation
  - ✦ Tzv. estetická teória konzervovania-reštaurovania
- Reverzibilita ako základný prístup
- Benátska charta (1964)

Ukončenie tzv. klasických teórií konzervovania-reštaurovania

- Cca 1980 – 1990
- Postmoderna a kritika reverzibility
- Súčasná teória – diskurz nad problémami konzervátorsko-reštaurátorskej praxe a jej metodických prístupov
- Charta z Burry (1979): miesta s kultúrnych významom
- Dokument z Nara (1994): autenticita
- (návrh zaradiť Benátsku chartu na Zoznam svetového dedičstva UNESCO)

Historický kontext súčasnej terminológie

Tzv. klasické teórie konzervovania-reštaurovania

- Objektivita
- Pravda
- Reverzibilita

- Umelecké diela
- Západná kultúrna oblasť

Ukončenie tzv. klasických teórií konzervovania-reštaurovania

- Spochybnenie reverzibility
- Nové technické, technologické a interpretačné možnosti

- Zrovnoprávnenie postavenia „vysokého“ a „nízkeho“ umenia
- Prehodnotenie autenticity a hodnôt

„Conservation“ / „Konzervování-restaurování“

Terminology to characterize the conservation of tangible cultural heritage (ICOM-CC: 2008)

- 15. konferencia ICOM-CC, New Dehli: 2008
- *Terminológia pre charakteristiku ochrany hmotného kultúrneho dedičstva / Terminology to characterize the conservation of tangible cultural heritage*
  - Zjednotenie používanej terminológie troch svetových jazykov (Aj, Fj, Šj)
  - Podporiť komunikáciu na medzinárodnej úrovni
  - 4 pojmy na základe rozsahu pôsobenia
  - Definícia max. 5 riadkov
  - ICOM-CC (1984): *The conservation-restoration: a definition of the profession.*
- www.icom-cc.org

Dokument o profesi konzervátora-restaurátora (AMG: 2010)

- Komise konzervátorů-restaurátorů AMG
- Český výbor ICOM (2015)
  - Stanovenie základných cieľov, zásad a požiadaviek na profesiu *konzervátora-reštaurátora*
  - Určiť rolu *konzervátora-reštaurátora*
  - Dokument je deklaráciou profesných zásad Komise (Konzervátorů-restaurátorů AMG, pozn. ZB)
  - Súlad s platnými dokumentmi:
    - ✦ Profesní kodex konzervátora-restaurátora ICOM-CC (1986); ICOM Code of Ethics for Museums (2004); Dokument z Vantaa (2000); Victoria & Albert Museum Conservation Department Ethics Checklist (1994, 2004); E.C.C.O. Professional Guidelines I-III (2002-2004); AIC Code of Ethics and Guidelines for Practice (1994); ICOM-CC Resolution on Terminology for Conservation (2008); Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2005/36/ES o uznávání odborných kvalifikací; Competences for Access to the Conservation-Restoration Profession. European Confederation of Conservator-Restorers' Organisations
- www.cz-museums.cz
<http://network.icom.museum/icom-czech/>

**Preventive
conservation**

*Preventivní
konzervace*

**Remedial
conservation**

*Sanační
konzervace*

Restoration

Restaurování

Conservation

*Konzervace /
Konzervování-
restaurování*

Preventive conservation

Preventivní konzervace

- je soubor nepřímých opatření vedoucích k ochraně *předmětu* prostřednictvím systematické kontroly a případné úpravy prostředí, v němž je či bude předmět uchováván tak, aby předměty setrvaly v pokud možno nezměněném stavu. Z těchto důvodů by měla být preventivní konzervace upřednostňována, nicméně pokud to stav předmětu vyžaduje, mohou být použity metody *sanační konzervace* nebo *restaurování*.

Remedial conservation

Sanační konzervace

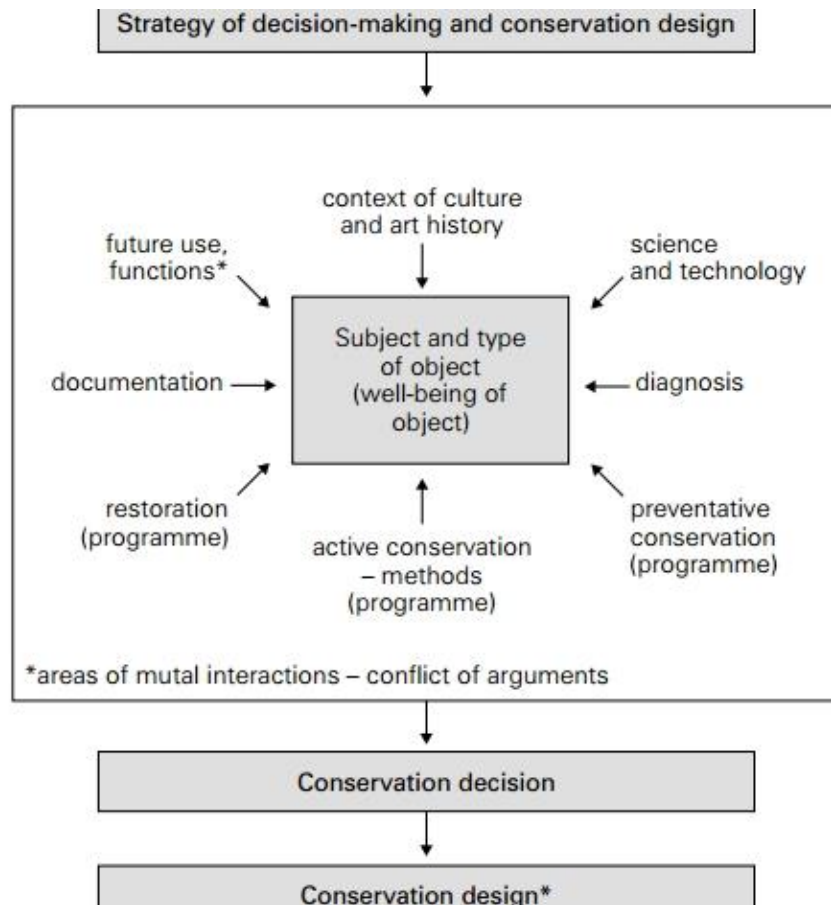
- spočívá v ochraně *předmětu* pomocí systému přímých zásahů s cílem stabilizovat jeho současný fyzický stav při maximálním úsilí o zachování *komplexní hodnoty* předmětu.

Restoration

Restaurování

- je činnost, která interpretuje *celistvost-integritu předmětu* na určitém známém stupni jeho historického vývoje. Hlavním důvodem je dosažení srozumitelnosti předmětu. V určité míře tak dochází k obnovení estetické, technické, hudební aj. funkčnosti-účinnosti předmětu. *Restaurování* zahrnuje nejen doplňování chybějících či silně poškozených prvků, ale také odstranění těch prvků, které srozumitelnost nebo funkčnost-účinnost předmětu omezují. Zásah do autenticity předmětu je přitom nezbytný, ale měl by být co nejmenší.

Rozsah konzervátorsko-reštaurátorskej práce a jeho kompetencií v rámci interdisciplinárneho modelu

Ernst van Wetering (1987): Decision-making model

Konzervátor-restaurátor

Rozsah konzervátorsko-reštaurátorskej práce a jeho kompetencií v rámci interdisciplinárneho modelu

g/330/about-icom-cc/what-is-conservation/conservation:-who,-what-amp;-why/#.Vwzz-vmLTIV

Windows Media Windows PDF Converter - Conv Šablony BPTX_2008_1_11260_1 Explore

The screenshot shows the ICOM-CC website page titled "Conservation: who, what & why?". The page features a navigation menu with items like "About", "Working groups", "50th Anniversary", "Conferences", "Partners", "Downloads", "News", "Calendar", and "Preprints". A search bar is located in the top right corner. Below the navigation, there is a list of roles: Owner, Conservator, Conservation scientist, Collections manager, Curator, Registrar/documentalist, Historian, Exhibition coordinator, Museum and education officer, Photographer, Information technologist, Health and safety officer, and Security officer. The main content area is titled "Conservation: who, what & why?" and includes a section "How to use this tool" with instructions on how to interact with the page. A flowchart illustrates the conservation process, starting with "Assessment" (Meaning & Value, Conservation problem?, Condition) leading to "Preventive conservation" (Treatment?, Remedial conservation), then "Conservation" (Archive/storage, Accessibility?, Presentation), and finally "Use" (Registration / Documentation). The flowchart is connected to a "Registration / Documentation" box at the bottom. On the right side, there is a "My tools" section with a login form (Username, Password, Remember me, Log in), a "Tell a friend" button, a "Print this page" button, and sections for "Not a member yet?", "Already a member, but no web account yet?", and "Forum posts".

Konzervátor-restaurátor

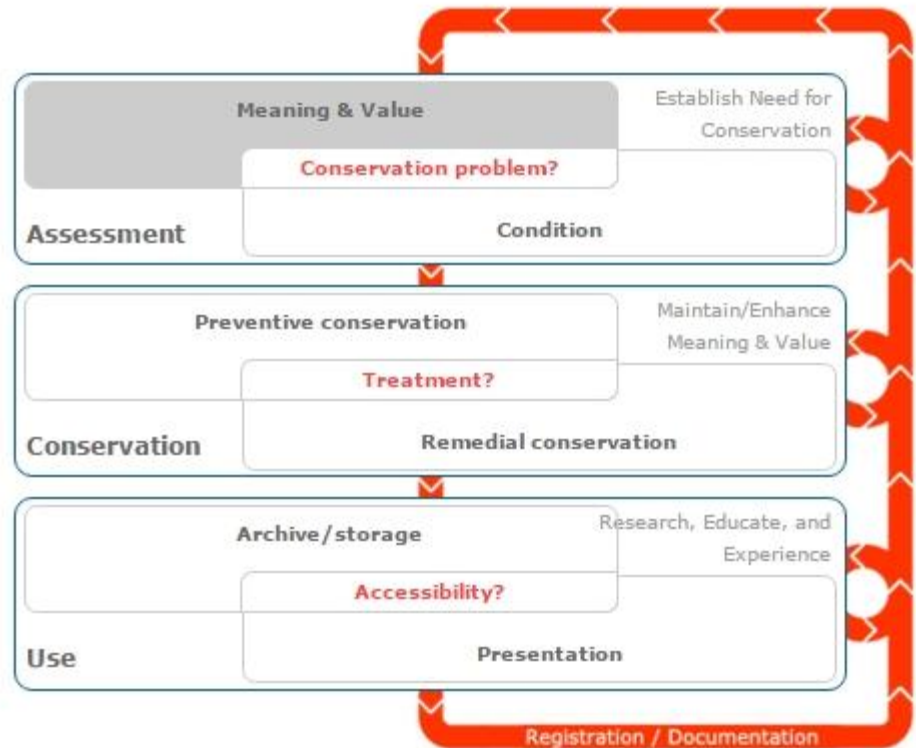
Owner
Conservator
Conservation scientist
Collections manager
Curator
Registrar/documentalist
Historian
Exhibition coordinator
Museum and education officer
Photographer
Information technologist

Health and safety officer
Security officer

Conservation: who, what & why?

Meaning & Value

The meaning and value of an object is what people attribute to it. These involve many concepts, the more commonly used being aesthetics and beauty, use in rituals, historic and/or personal value, (pre-) historic evidence and artist's or maker's intent.

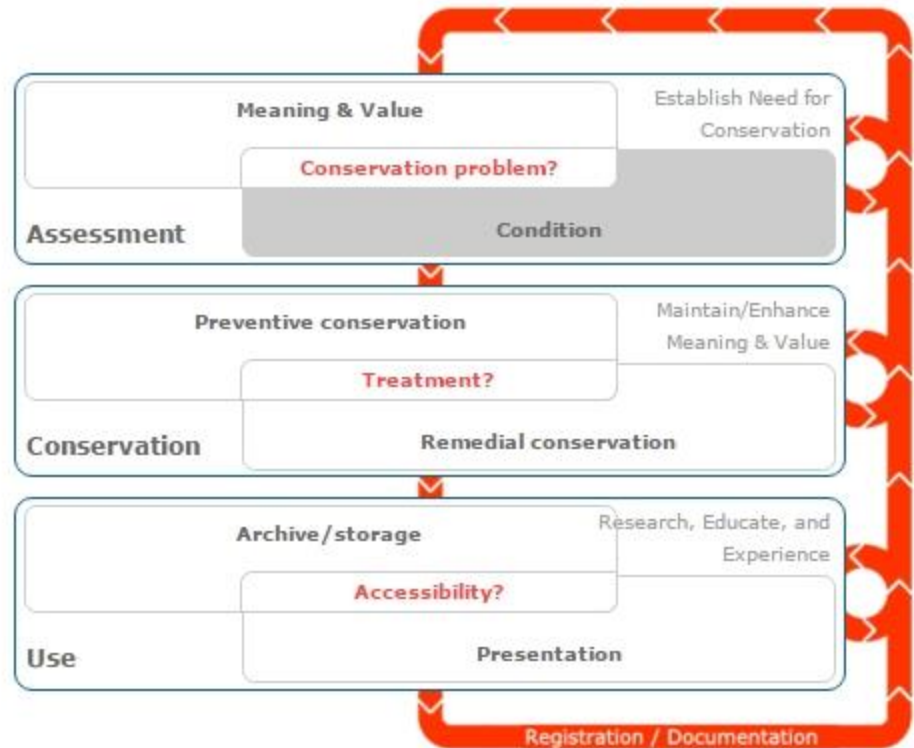

- Owner
- Conservator
- Conservation scientist
- Collections manager
- Curator
- Registrar/documentalist
- Historian
- Exhibition coordinator
- Museum and education officer
- Photographer
- Information technologist
- Health and safety officer
- Security officer

Conservation: who, what & why?

Condition

The physical, biological and/or chemical state of an object at the moment of examination. This includes characteristics such as color, form, signs of aging and discoloration, content of salts and contaminations, biodegraders, damage and deformation, and signs of usage (wear and tear).

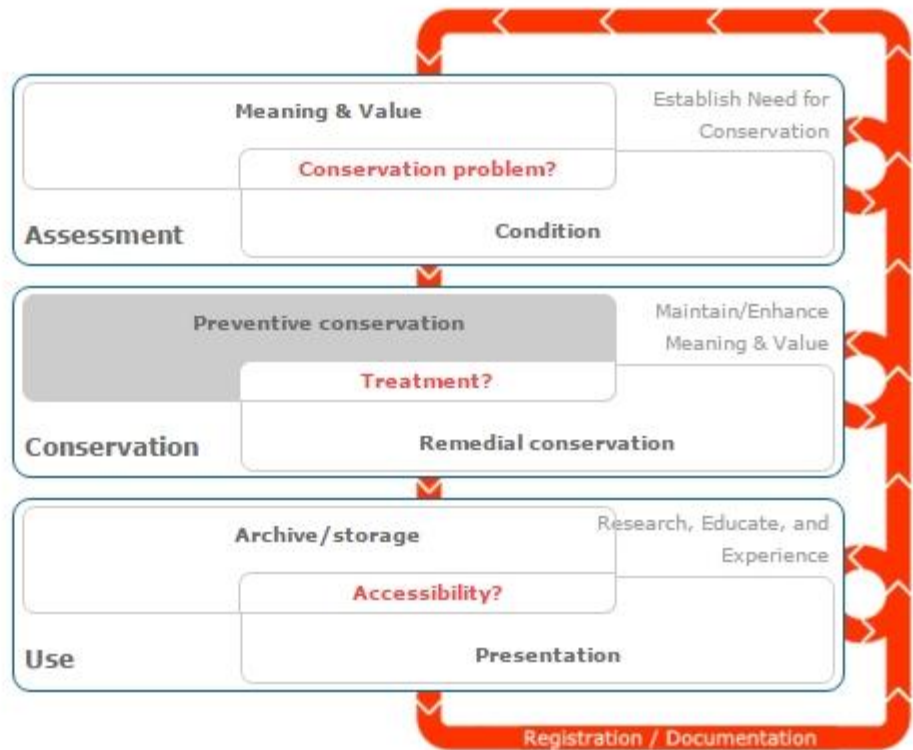

Owner
Conservator
Conservation scientist
Collections manager
Curator
Registrar/documentalist
Historian
Exhibition coordinator
Museum and education officer
Photographer
Information technologist
Health and safety officer
Security officer

Conservation: who, what & why?

Preventive conservation

Preventive conservation tries to create conditions to slow down the aging processes in an object as much as possible. This reduces the need for active or remedial conservation. Preventive conservation includes measures as climate control, lighting conditions, packing, registration, storage and risk management.

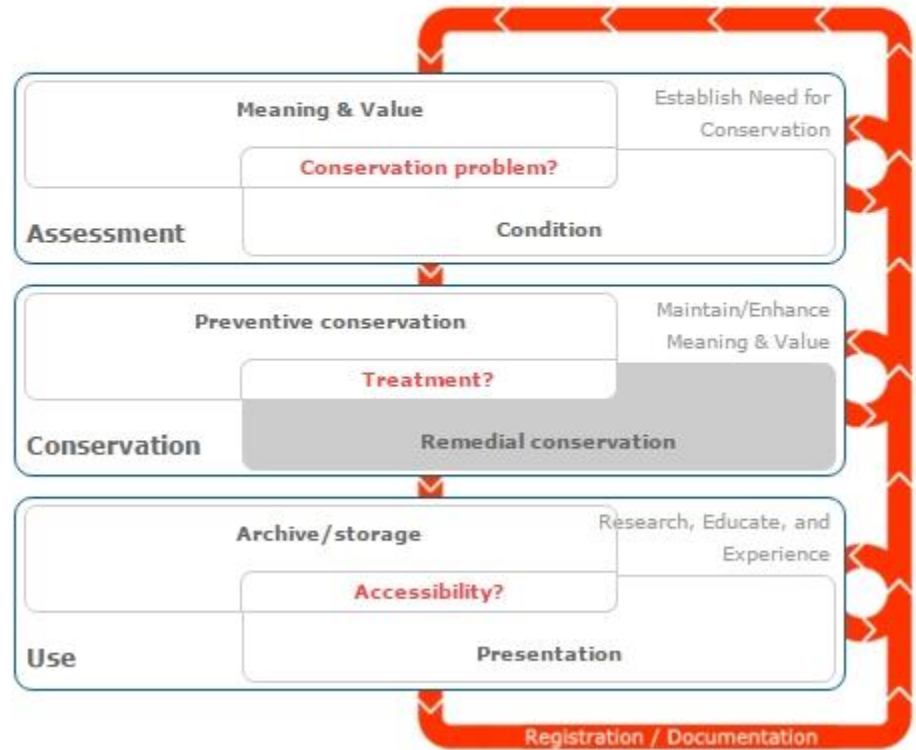

- Owner
- Conservator
- Conservation scientist
- Collections manager
- Curator
- Registrar/documentalist
- Historian
- Exhibition coordinator
- Museum and education officer
- Photographer
- Information technologist
- Health and safety officer
- Security officer

Conservation: who, what & why?

Remedial conservation

Remedial or active conservation involves the treatment of an object in order to bring it to a condition which is deemed to represent the meaning which is attributed to the object, and is deemed to be stable for the foreseeable future.

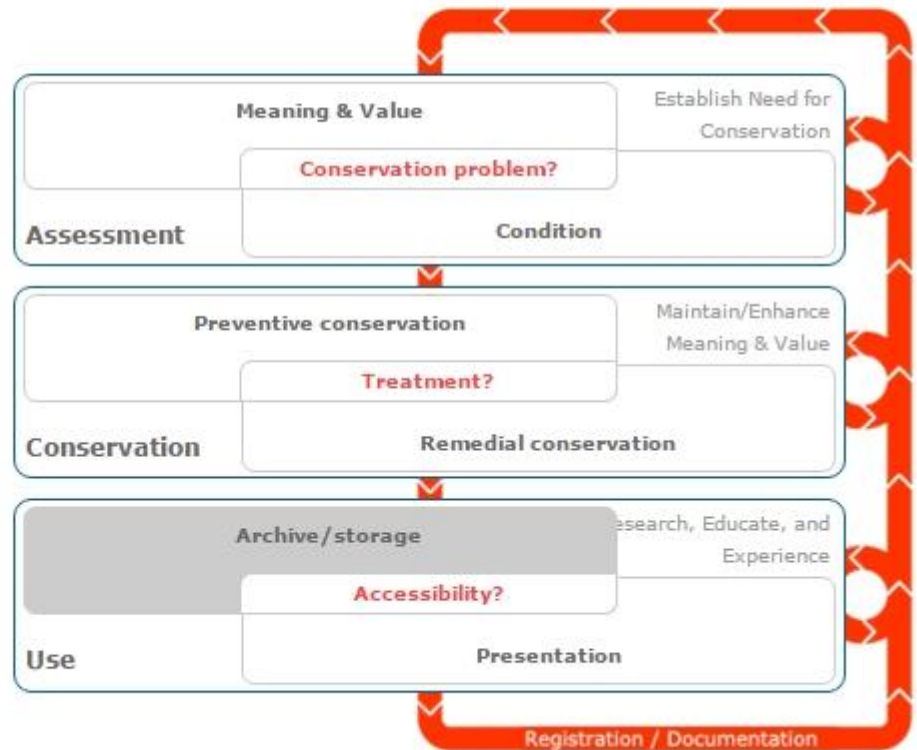

Owner
Conservator
Conservation scientist
Collections manager
Curator
Registrar/documentalist
Historian
Exhibition coordinator
Museum and education officer
Photographer
Information technologist
Health and safety officer
Security officer

Conservation: who, what & why?

Archive/storage

Proper documentation of an object and proper storage are important to the future conservation of an object.

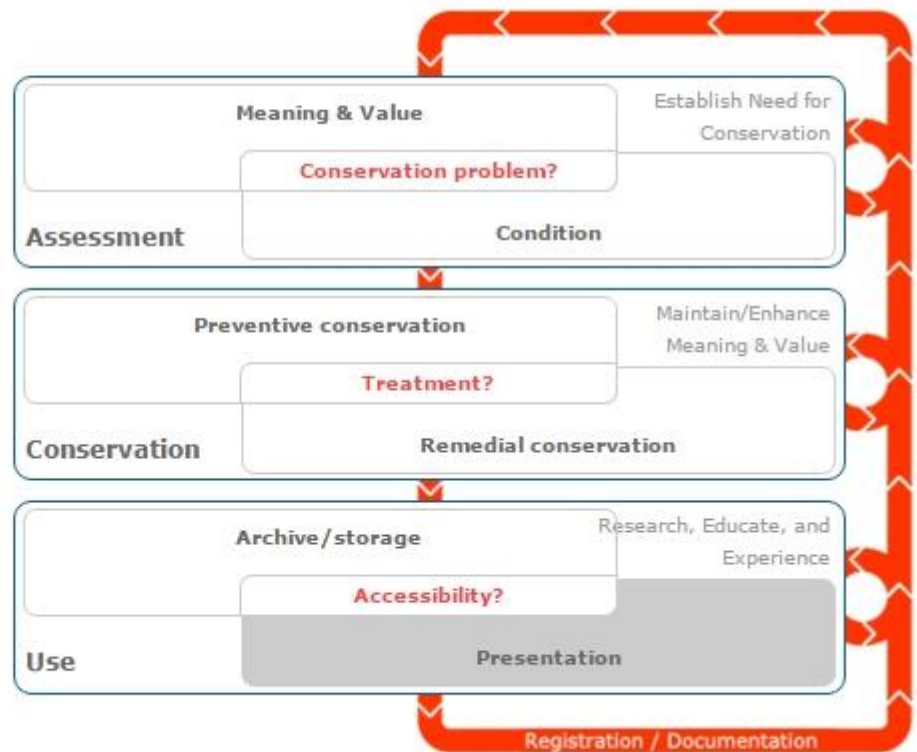

Owner
Conservator
Conservation scientist
Collections manager
Curator
Registrar/documentalist
Historian
Exhibition coordinator
Museum and education officer
Photographer
Information technologist
Health and safety officer
Security officer

Conservation: who, what & why?

Presentation

How an object is presented is a balance between explaining the meaning and value of the object on the one hand, and conserving it as long as possible on the other hand.

Československo / ČR

Tzv. klasické teórie konzervovania-reštaurovania

Bohuslav Slánský
(1900 – 1980)

- Rozmach 1930 – 1950/60
- Primárny záujem o objektivitu interpretácie a konzervátorsko-reštaurátorského zásahu:
  - ✦ Tzv. teória vedeckého (prírodovedného) konzervovania-reštaurovania
    - Conservation science
    - Scientific conservation
  - ✦ Tzv. estetická teória konzervovania-reštaurovania
- Reverzibilita ako základný prístup
- Benátska charta (1964)

„Reštaurovanie je veda, remeslo a umenie.“

B. Slánský 1956

Vincenc Kramář

*Nová metoda restaurátorská
(1931)*

- Potreby modernej umeleckohistorickej práce
- Znalosť materiálov umožňuje definovať priority konzervovania-reštaurovania, jeho vhodnosť a rozsah
- Ocelistvosti (kompozície) prostredníctvom navrátenia či vytvorenie súvislostí jej jednotlivých zlomkov

Bohuslav Slánský

Techniky malby (1953, 1956)

- *Snaha uchovati technologickou celistvosť originálu... ktorá bude zachovaná a konzervovaná („výkon technickokonservační“)*
- Technologické argumenty pre vývojové a funkčné súvislosti umeleckej tvorby – *výstavba obrazu z technologicko-malírskej a ideovo-estetické perspektívy*
- *Výtvarne estetický a historický význam ošetrovaného diela = estetický imperatív zásahu konzervátora-reštaurátora interpretoval cez optické vlastnosti retuše*
- *Výtvarno-estetická interpretácia diela konzervátorom-reštaurátorom*

František Petr (1954 – 1956)

- konzervovanie-reštaurovanie nemôže byť závislé od rozličných teórií interpretácie pamiatky, ale jedine od materiálovej podstaty pamiatky, rozsahu identifikovaných poškodení alebo procesov, ktoré ho spôsobujú

Bohuslav Slánský

Techniky malby (1953, 1956)

- *Snaha uchovati technologickou celistvosť originálu... ktorá bude zachovaná a konzervovaná („výkon technickokonservační“)*
- Technologické argumenty pre vývojové a funkčné súvislosti umeleckej tvorby – *výstavba obrazu z technologicko-malírskej a ideovo-estetické perspektívy*
- *Výtvarne estetický a historický význam ošetrovaného diela = estetický imperatív zásahu konzervátora-reštaurátora interpretoval cez optické vlastnosti retuše*
- *Výtvarno-estetická interpretácia diela konzervátorom-reštaurátorom*

František
Petr

- Konzervátor-
reštaurátor –
technolog - remeselník

Bohuslav
Slánský

- Konzervátor-
reštaurátor –
technolog - umelec

Petr – Slánský

AVU - UMPRUM

- Zdôraznil nevhodnú rozdielnosť prístupov k ošetrovanie diel tzv. „vysokého umenia a diel umenia remeselného“. (Petr, 1954)
- „Reštaurovanie“ sa stalo umeleckou disciplínou a pripadlo mu elitné postavenie v rámci výchovy umelcov – odborníkov; „konzervovanie“ bolo ponížení na úroveň remeselnú, „ne-umeleckú“ a jeho kvalifikáciu mali poskytovať umeleckopriemyselné stredné školy.

Záver

20. storočie

Objektivita
Pravda
Reverzibilita

Umelecké diela
Západná kultúrna oblasť
Umelecké vysokoškolské
vzdelanie

Ideovo-
estetická
perspektíva

Technicko-
konservační
výkon

Výtvarno-
estetická
interpretácia

21. storočie

Spochybzenie
reverzibility
Prehodnotenie
autenticity a hodnôt

Nové interpretačné
možnosti
Zrovnoprávnenie
postavenia „vysokého“ a
„nízkeho“ umenia
Technické,
umeleckoremeselné
vysoké školy

Preventivní
konzervace

Sanační
konzervace

Restaurování

Ďakujem za pozornosť

ZUZANA BAUEROVÁ

BAUEROVA@GMAIL.COM